ANGOLA BULLETIN (AMSTERDAM), mei '75.

TL 4483

CIDAC
Centro de Documentação

Oost-Timor

De ontwikkelingen in Portugal sinds april 1974 hebben eind 1974 ook in de Portugese kolonie Oost-Timor een grote mate van politieke vrijheid gebracht. Daarbij is gebleken, dat er onder de bevolking van Oost-Timor bijna geen steun is voor een toekomstige integratie van het gebied in Indonesië. De grote meerderheid van de bevolking kiest voor onafhankelijkheid van Oost-Timor. Aan dit streven naar onafhankelijkheid wordt leiding gegeven door het FRETILIN, de progressieve bevrijdingsbeweging van Oost-Timor. De machthebbers in het grote buurland Indonesië willen echter niets weten van een onafhankelijk Oost-Timor onder een progressief bewind. Zij hebben juist via een bloedige terreur elk progressief geluid in hun eilandenrijk gesmoord. Bovendien vrezen ze dat het voorbeeld van een onafhankelijk Oost-Timor de separatistische tendenzen in andere delen van Indonesië zal versterken.

Het is duidelijk dat de bevolking van Oost-Timor niet aan de generaals in Djakarta uitgeleverd mag worden. Zij zou dan van het ene terreurregime terecht komen onder een nieuw terreurregime. De Indonesische generaals houden tienduizenden mensen om politieke redenen gevangen, en hebben honderdduizenden politieke tegenstanders de dood ingejaagd.
Het Angola Comité stelt zich op achter de doeleinden van de bevrijdingsbeweging FRETILIN van Oost-Timor, en zal deze beweging in de toekomst zoveel mogelijk steun verlenen.

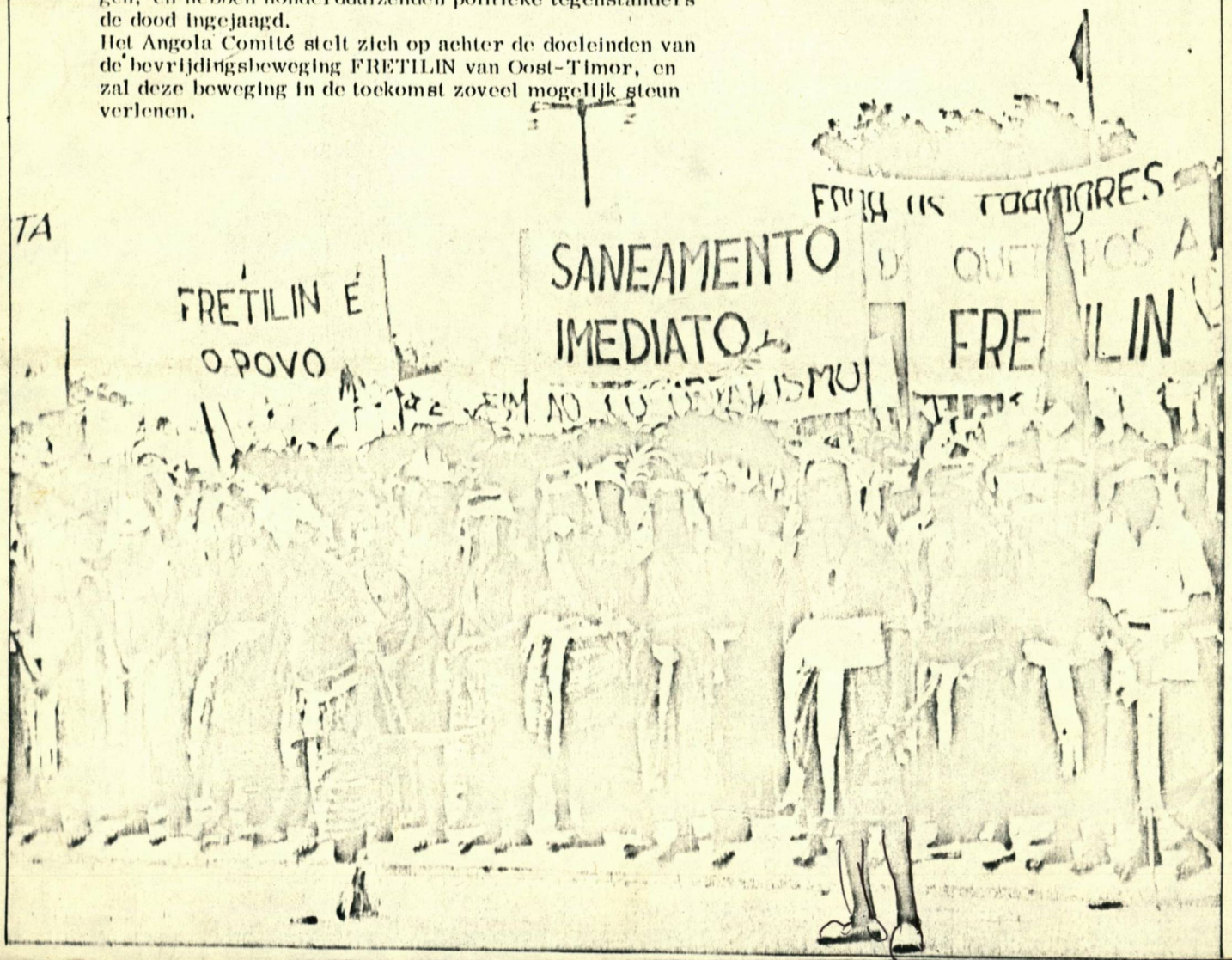

C. I. D. A. C.
Rua Pinheiro Chagas,
77, 2.º, Esq. LISBOA

(2)

HET FRETILIN IS DE DRIJVENDE KRACHT BIJ DEKOLONISATIE VAN OOST-TIMOR

Na de omwenteling in Portugal van 25 april 1974 zijn in de loop van de zomer in Oost-Timor verschillende politieke partijen ontstaan.

De partij die aansluiting van Oost-Timor bij Indonesië voorstaat is de APODETI (Democratische Volksassociatie van Timor) onder leiding van algemeen secretaris José Fernando Osório Soares. De doeleinden van de APODETI (Oost-Timor 27ste provincie van Indonesië) worden actief door het regiem in Indonesië ondersteund. Via twee radiozenders op het Indonesische deel van het eiland wordt propaganda gemaakt voor de aansluiting. Volgens een woordvoerder van het Portugese bestuur op Oost-Timor wordt de APODETI door Indonesische ondernemingen financieël gesteund.
Alle bezoekers aan Oost-Timor zijn het erover eens dat deze partij zeer weinig steun bij de bevolking vindt. Deze voelt zich niet verwant met de Javanen, de overheersende bevolkingsgroep in Indonesië. Dit schijnt voor Osório Soares echter geen reden om zijn doeleinden op te geven. Voor de radio van Oost-Timor verklaarde hij: "Wat ook de wil van de bevolking mag zijn, in de toekomst van Oost-Timor zal Indonesië een stem hebben."

DE UDT

Een tweede partij is de UDT, de Democratische Unie van Timor. Deze partij sprak zich volgens de ideeën van generaal De Spínola uit voor een blijvende band met Portugal. De UDT kan worden beschouwd als een voortzetting van de vroegere ANP, de partij van het regiem Salazar-Caetano. Oprichter is de landbouwingenieur Mario Carrascalão, die Oost-Timor vertegenwoordigde in het schertsparlement van Caetano in Lissabon. (Later trok hij zich uit de UDT terug). De UDT is de partij van de bestuursambtenaren en de rijke planters. Bovendien kan de partij rekenen op de steun van een deel van de radja's, de feodale despoten die door het Portugese bestuur aan de macht werden gehouden en die voor haar de belastingen onder de bevolking inden.

FRETILIN

De derde, en veruit belangrijkste beweging is het FRETILIN, het Revolutionaire Front van Onafhankelijk Oost-Timor. Kort na april 1974 trad deze beweging naar buiten onder de naam ASDT, de Sociaal-Democratische Associatie van Timor. Maar op 12 september 1974 werd de naam FRETILIN gekozen, omdat deze beter de doelstellingen weergeeft. Voorzitter van het FRETILIN is Francisco Xavier de Amaral (35 jr.), een ex-priester die zeven jaar op het seminarie in Macau studeerde. De laatste jaren was hij ambtenaar bij de havendienst van Dili. Het meest naar buiten treedt José Ramos Horta (25 jr.), de voorzitter van de politieke commissie van FRETILIN. Hij is de zoon van een Portugese deportant die in 1930 door het Salazar regiem naar Oost-Timor werd verbannen en die daar met een Timorese trouwde. Ook de andere leiders van het FRETILIN zijn meestal jongeren, die deel uitmaken van de kleine elite die onderwijs heeft gekregen. Een aan-

Oost-Timor

Timor heeft een oppervlakte van 32.300 vierkante kilometer; het eiland is dus ongeveer even groot als Nederland. De oostelijke helft van het eiland plus de kleine enclave Oeussi op de noordkust vormen de Portugese kolonie, de rest behoort tot het grondgebied van Indonesië.
Het land is nogal bergachtig, met verschillende toppen tussen de 2.000 en 3.000 meter. De prachtige bossen van sandel- en teakbomen zijn lang geleden omgehakt zonder dat er iets gebeurde aan herbebossing. Mede als gevolg van de ingetreden erosie heeft het landschap thans dikwijls een woestijnachtig karakter.
Terwijl er op het hele eiland meer dan twee miljoen mensen wonen, leven er op de Portugese helft slechts 700.000. Door de slechte gezondheidszorg ligt hier de jaarlijkse bevolkingstoename ver beneden het gemiddelde voor deze streken. De laatste cijfers over de samenstelling van de bevolking dateren uit 1950. Toen woonden er 568 Europeanen, 3.128 Chinezen, 2.022 mensen van gemengde afkomst, terwijl 98% van de inlandse bevolking als 'não civilizado' (niet beschaafd) geregistreerd stond. Men neemt aan dat er thans ongeveer 10.000 Chinezen wonen. Door het ontbreken van onderlinge verbindingswegen vormt de bevolking van Timor geen eenheid. In totaal worden er 32 inlandse talen gesproken. Ongeveer een derde van de bevolking is Rooms-Katholiek. De kerk is op Oost-Timor uiterst reactionair. De enige progressieve priester van het land werd onlangs naar Portugal teruggezonden.

GESCHIEDENIS

Het eerste contact van de Portugezen met Timor vond rond 1512 plaats. Een eeuw later drong Nederland de Portugese invloed in dit gebied terug. Door de eeuwen heen vonden er verschillende botsingen plaats, totdat beide landen in 1851 en 1859 een accoord sloten. Portugees Timor viel aanvankelijk bestuurlijk onder de Portugese kolonie Goa in India, na 1844 onder Macau in China. In 1896 werd het een zelfstandige kolonie, direct bestuurd vanuit Lissabon. Aan het eind van de vorige eeuw werd het inlandse verzet na een strijd van twaalf jaar gebroken. In de oorlog van 1910 tot 1913 werd het land definitief 'gepacifieerd'.
Gedurende de tweede wereldoorlog werd de Portugese kolonie kort na de Japanse aanval op Pearl Harbour (december 1941) door een Australisch-Nederlandse troepenmacht bezet. Twee maanden later volgde de verovering door Japan, dat de kolonie tot 1945 bezet hield. De Japanse luchtmacht bedreigde vanuit Timor het nabijgelegen Australië. Het land heeft erg onder de oorlog geleden. Naar schatting werden 40.000 inwoners gedood. Alle bevolkingscentra werden door bombardementen en branden verwoest. De naoorlogse strijd van Indonesië voor haar onafhankelijkheid ging volledig aan Oost-Timor voorbij. In juni 1959 vielen de inwoners van Timor twee Portugese posten aan, Uato-Lari en Uato-Carbau. Hoewel daarbij niemand werd gedood, werd als represaille een aantal inlandse dorpen platgebrand, waarbij honderden mensen omkwamen. Vijftig mensen, die bij de opstand betrokken zouden zijn geweest, werden naar Angola en Mozambique gedeporteerd. In 1965 is er nog even sprake van geweest dat

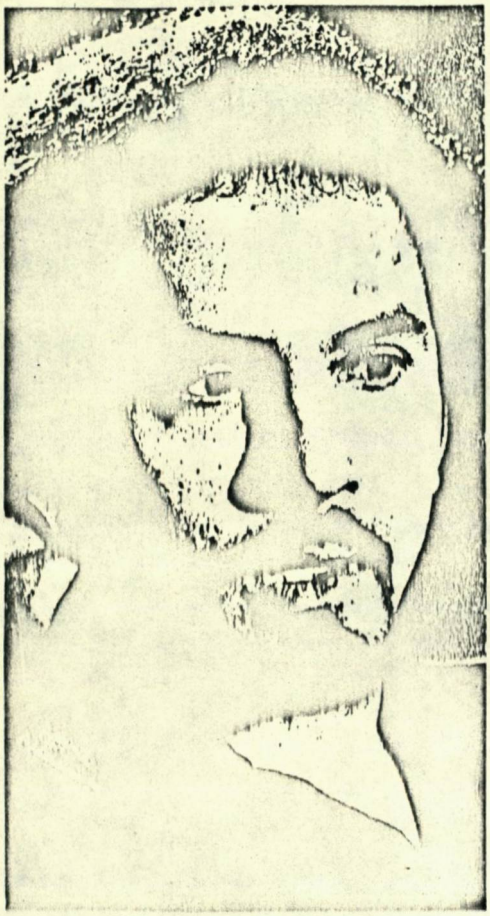

●José Ramos Horta:
'Toen wij nog door Portugal onderdrukt werden, toen merkte je niets van Indonesische belangstelling.'

tal studeerde in Portugal. Nagenoeg alle middelbare scholieren en alle studenten uit Timor in Portugal steunen het FRETILIN.
Het FRETILIN ontleent zijn inspiratie aan de bevrijdingsbewegingen in de Portugese koloniën in Afrika, MPLA, FRELIMO en PAIGC. Het FRETILIN ijvert voor onmiddellijke onafhankelijkheid voor Oost-Timor, gevolgd door een blijvende samenwerking met Portugal. Geïnspireerd door de geschriften van Amilcar Cabral begon het FRETILIN met de bestrijding van het analfabetisme (methode Paulo Freire) en het opzetten van een eenvoudige gezondheidszorg in de dorpen. Het wil het land ontwikkelen volgens de coöperatieve tradities van de dorpsgemeenschap. De beweging sprak zich uit tegen neo-kolonialisme en wil dat er opnieuw met de buitenlandse ollemaatschappijen onderhandeld wordt over de contracten die door het Portugese bestuur werden gesloten.

ADITLA

In maart 1975 leek het er even op, dat nog een vierde partij zou worden opgericht, de ADITLA, de Democratische Associatie voor de Integratie van Oost-Timor in Australië. De oprichters van deze beweging waren inwoners van Oost-Timor, die in 1942-1943 gedurende 18 maanden op Timor tegen Japan vochten tesamen met eenheden uit Australië. Ze wilden dat het bestuur over Oost-Timor zou komen bij een Australisch-Timorese commissie, waarbij Australië verantwoordelijk zou worden voor buitenlandse zaken en defensie. Maar de reacties in Australië op deze voorstellen waren negatief omdat men een confrontatie met Indonesië vreesde. De partij verdween hierop weer van het toneel.

SPINOLISTEN

Dankzij de steun van het Portugese bestuur voor de UDT had deze partij aanvankelijk een zeer sterke positie op Oost-Timor. Hoewel al in mei 1974 in Lissabon was aangekondigd dat het bestuur in de koloniën zou worden gezuiverd gebeurde er op Oost-Timor niets. Pas eind juli werd gouverneur Alves Aldeia vervangen door kolonel Nivio Herdade, een aanhanger van De Spinola. De rest van het bestuur bleef gehandhaafd. Ook de geheime politie PIDE/DGS bleef actief, alleen werd de naam veranderd in PIM.
Dit was een ideaal klimaat voor de Spinolistische UDT. Om demonstranten aan te voeren bij demonstraties van de beweging werden auto's van het bestuur gebruikt. Oude fascistische wetten en het fascistische politieapparaat werden gebruikt om het FRETILIN te bestrijden. In oktober 1974 werd aan het FRETILIN de radiozendtijd ontno-

Soekarno Oost-Timor wilde bevrijden.
Maar Indonesië heeft nooit enige steun gegeven aan het vrijheidsstreven van de bevolking van Oost-Timor. Waarschijnlijk vreesden de machthebbers in Djakarta dat de opstand wel eens over zou kunnen slaan naar het Indonesische deel van het eiland en tot afscheiding van Timor zou kunnen leiden. In 1972 zegde de Indonesische minister van buitenlandse zaken nog eens steun aan een eventuele opstand op Oost-Timor toe, maar het is bij woorden gebleven. De relaties van Indonesië met de Portugezen waren over het algemeen redelijk goed; alleen langs de grens op het eiland heerste af en toe een gespannen sfeer door o.a. veedlefstallen, smokkel en belastingontduiking.

ACHTERLIJKHEID

Na 450 jaar Portugese aanwezigheid is Oost-Timor een onderontwikkeld gebied in de meest absolute betekenis van het woord. Nog in de twintigste eeuw diende het gebied als verbanningsoord voor 'deportados' en ongewenste politiek.

● Wegen zijn er bijna niet op Oost-Timor. In totaal is er minder dan 20 kilometer verharde weg. Deze beperkt zich tot de hoofdplants Dili (15.000 inwoners). De wegen naar het binnenland zijn vooral in de regenperiode onbegaanbaar. Over de 120 kilometer lange weg van het vliegveld Baucau naar de hoofdstad Dili doet een auto in de droge tijd zeven uur, in het regenseizoen vijftien uur.
Het belangrijkste transportmiddel in dit land zonder wegen is het vliegtuig, maar de staatsluchtvaartmaatschappij TAT beschikt slechts over een 22-jaar oud toestel voor negen personen. Er is één vlucht per week naar het Indonesische deel van het eiland, en enkele malen per week een vlucht naar de Noordaustralische stad Darwin. Via deze verbinding voerde de Trans Australian Airlines de laatste jaren troepen en bewapening voor het Portugese bezettingsleger op Timor aan.

● Het onderwijs is pas de laatste jaren een beetje op gang gekomen. In 1955 bestonden er volgens een Portugese opgave in het hele land slechts tien lagere scholen. In 1970 waren er 350, meest een-mans scholen. Naar schatting 1,5% van de bevolking kan lezen en schrijven. In 1960 kwam er voor het eerst een middelbare school, in 1968 de eerste technische school. In totaal studeren

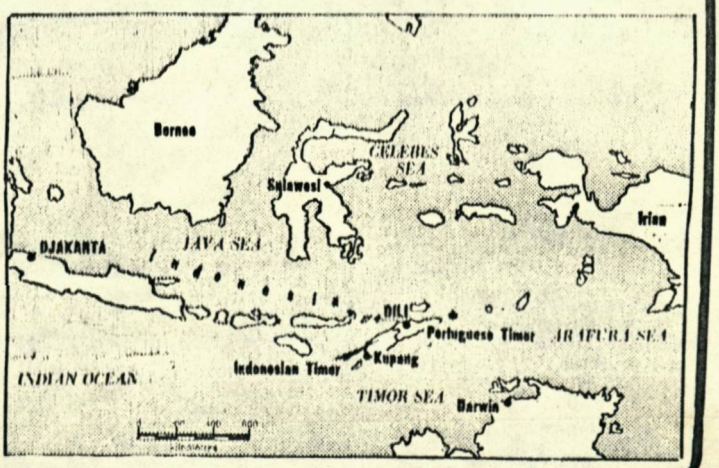

men omdat de beweging 'racistisch' en 'communistisch' zou zijn. Het blad van FRETILIN werd verboden en leden van het FRETILIN werden voor het gerecht gesleept omdat ze een bijeenkomst hadden georganiseerd zonder de autoriteiten op de hoogte te brengen, wat onder de oude wetten van het regiem Caetano verboden was.

ALMEIDA SANTOS

Toen de Portugese minister van Interterritoriale Betrekkingen Almeida Santos eind oktober 1974 Oost-Timor bezocht steunde deze duidelijk het UDT. De onafhankelijkheid, die door het FRETILIN werd voorgestaan, was volgens Almeida Santos een onmogelijkheid omdat het gebied economisch niet zou kunnen bestaan. Bovendien moest de geopolitieke realiteit in het gebied worden erkend. Hiermee duidde Almeida Santos op de dreiging vanuit Indonesië. Tegelijk kritiseerde hij het standpunt van APODETI. Hij verklaarde dat het onlogisch leek de ene overheersende macht door de andere te vervangen.
Hoezeer in Portugal de grootheidswaanzin ook onder het regiem van De Spínola bleef voortbestaan blijkt uit de volgende kreten van Almeida Santos tijdens zijn bezoek aan Oost-Timor: "Wij worden emotioneel en voelen ons overweldigd, als een Portugees Lissabon verlaat, de hal-

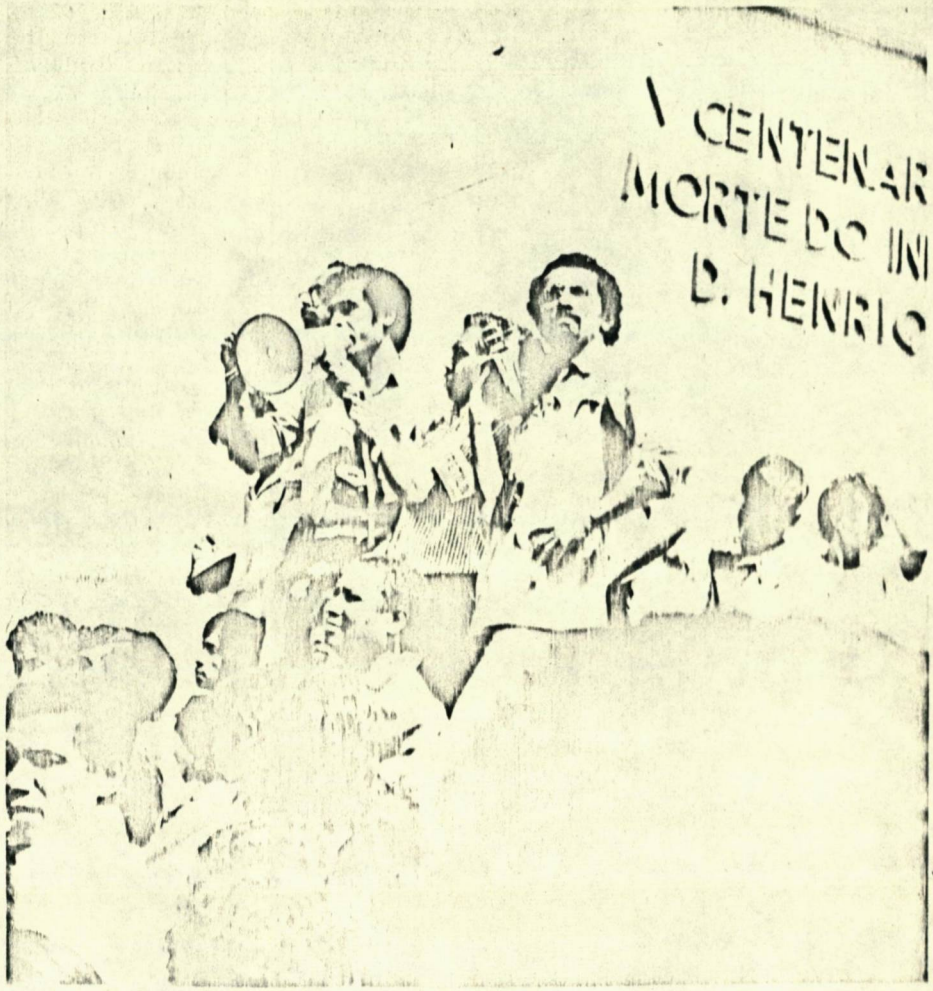

● FRETILIN-demonstratie in DIli. Rechtsboven voorzitter Xavier

er 100 jongeren in Portugal. Minder dan tien mensen voltooiden een universitaire opleiding. Van het gebrekkige onderwijs op Oost-Timor profiteren vooral de kinderen van Portugezen, Goanezen, Chinezen en kleurlingen.
Al het onderwijs wordt gegeven in het Portugees; het heeft tot doel de bevolking te portugalliseren. De inlandse taal, Tetum, die door 90% van de bevolking wordt gesproken, is op school verboden. Pas onlangs werd deze taal voor het eerst op schrift gesteld door studenten van de bevrijdingsbeweging FRETILIN, die een boekje in deze taal uitgaven voor alfabetisatie van volwassenen. Op Oost-Timor wordt thans veel aandacht besteed aan vernieuwing van het onderwijs. Hierbij speelt het FRETILIN een grote rol. In vele dorpen heeft het FRETILIN schooltjes geopend.

GEZONDHEIDSZORG

Gezondheidszorg is zeer gebrekkig. Volgens de Wereld Gezondheidsorganisatie (W.A.O.) heeft Oost-Timor het wereldrecord aan t.b.c. De bevolking leeft in een intense armoede en is door de eenzijdige voeding verzwakt. Een groot deel van de bevolking krijgt slechts één maaltijd per dag en kauwt verder op 'masga', een blad dat verdovend werkt en de honger doet vergeten. Volgens een Portugese opgave zijn er in het hele land slechts 12 artsen.

ECONOMIE

De economie van Oost-Timor geeft het gebruikelijke beeld te zien voor een Portugese kolonie. De overgrote meerderheid van de bevolking leeft op het platteland en verbouwt maïs en rijst voor eigen consumptie. Ze missen de kracht, ook de lichamelijke kracht door de slechte voeding, om te breken met de weinig effectieve en onproductieve traditionele landbouw. Hun voornaamste zorg is de hoofdelijke belasting van ongeveer 25 gulden die iedere volwassen man jaarlijks aan het bestuur moet betalen.
De Portugese uitbuiting van Timor beperkt zich tot een aantal landbouwbedrijven, voornamelijk koffieplantages. In totaal werken daar 3.000 arbeiders plus 6.000 seizoenarbeiders tijdens de koffieoogst. Van de totale koffieproductie komt 40% van een bedrijf, dat eigendom is van de Portugese afstammelingen van een vroegere gouverneur, die de benodigde grond van de inwoners afnam.

SCHULDEN

Sinds 1960 dekt de uitvoer nauwelijks de helft van de invoer waardoor er een reusachtig tekort op de betalingsbalans voorkomt. Zo bedroeg in 1974 de invoer 12,5 miljoen dollar, de uitvoer 5,5 miljoen dollar. De begroting van de staat bedroeg in 1974 7 miljoen dollar; het tekort van een miljoen dollar werd door Portugal gedragen. Bovendien droeg Portugal 8 miljoen dollar bij aan het ontwikkelingsplan van Oost-Timor. Van de gelden van dit plan wordt tweederde besteed aan de verbetering van de wegen.
Op Oost-Timor is praktisch geen industrie, alleen een zeepfabriek. Verder zijn er wat inkomsten uit toerisme. In 1973 werden er plannen gepubliceerd voor de bouw van een groot toeristisch complex door een Japan

ve aarde omvliegt, en dan aan de andere kant opnieuw ontdekt nog steeds in Portugal te zijn. We hebben zelf ontdekt hoe groot de liefde van de bevolking van Oost-Timor voor Portugal en voor de Portugese vlag is."
De aanhangers van FRETILIN in de menigte reageerden hierop terecht met de kreet 'fascist'.

NIEUWE SITUATIE

In november kwam er op Oost-Timor een eind aan de macht van de Spinolisten. Het gevolg was een ernstige verzwakking van de UDT. Als eerste boodschappers van de nieuwe situatie in Portugal kwamen op 25 oktober 1974 op Oost-Timor 600 Portugese commando's aan, veteranen uit de kolonIale oorlogen in Afrika, die maar voor één ding interesse hadden: ze wilden zo spoedig mogelijk naar Portugal terug.
Aan iedereen die het horen wilde vertelden ze dat ze het bestuur op Oost-Timor van de fascisten zouden zuiveren. "25 April is nu op Timor aangebroken", kondigden ze aan. Ze schilderden hamer en sikkel symbolen op de muren, die voor gebruik in de Indonesische pers ijverig door de consul van Indonesië werden gefotografeerd als bewijs van de toenemende communistische invloed op Oost-Timor.
Deze nieuwe eenheden zorgden voor een doorbraak in de strijd die de Portugese en inlandse militairen op Oost-Timor voerden tegen hun conservatieve officieren. Deze officieren beheersten de Beweging van de Strijdkrachten op Oost-Timor. Ze hadden verhinderd dat de soldaten dezelfde vrijheid om te vergaderen en zich te organiseren kregen als de militairen in Portugal. De nieuwe commando's stoorden zich echter niet aan deze officieren en begonnen met het organiseren van de militairen.

DEFINITIEF EINDE

Op 18 november 1974 kwam er definitief een einde aan het Spinolistische tijdperk op Oost-Timor. De Spinolistische gouverneur Nivio Herdade werd vervangen door de progressievere Lemos Pires. Deze bracht een aantal hoge officieren van de Beweging van de Strijdkrachten uit Portugal met zich mee. Nu kwam een einde aan het saboteren van het FRETILIN.
Tegelijk had de zuivering van het bestuursapparaat tot gevolg dat de greep van de conservatieve stroming op de UDT ernstig werd verzwakt. In deze beweging ontstond een groeiende spanning tussen de basis en de top. De progressieve stroming aan de basis van de UDT zocht steeds meer toenadering tot het FRETILIN. Bovendien had de oude doelstelling van de UDT, het streven naar een blijvende band met Portugal, door de val van De Spinola alle zin verloren.
Tegelijkertijd ging men in het FRETILIN steeds meer voelen voor een uitstellen van de totale onafhankelijkheid tot na een lange overgangsperiode. De oorzaak hiervan ligt in de dreigende taal uit Indonesië om Oost-Timor te annexeren. Het FRETILIN meende dat een langere Portugese aanwezigheid Indonesië van deze plannen af zou kunnen brengen. Bovendien voelde het FRETILIN een grote verwantschap met het nieuwe regiem in Portugal.
Het uitschakelen van de conservatieve vleugel in de UDT en het naar elkaar toegroeien van de programma's van FRETILIN en UDT heeft ertoe geleid dat het UDT thans practisch in het FRETILIN is opgegaan.
Op 21 januari 1975 kondigden het FRETILIN en de UDT aan dat ze samen een coalitie hadden gevormd. Het gezamenlijke programma van FRETILIN en UDT is bijna letterlijk gelijk aan het minimum programma van het FRETILIN. Aan de Portugese regering werd voorgesteld een overgangsregering te vormen gebaseerd op gelijke deelname van FRETILIN, UDT en de Portugese regering. Om Portugal te helpen bij de dekolonisatie van Oost-Timor zou er een beheersschapscommissie van de Verenigde Naties moeten komen, bestaande uit ondermeer Guinee-Bissau, Tanzania, Zweden, Noorwegen, Denemarken en Nederland.

ge en Australische onderneming. De handel op Oost-Timor is voornamelijk in handen van de 10.000 Chinezen op het eiland. Zo zijn 18 van de 20 exportfirma's Chinees eigendom. In Dili is slechts een winkel in handen van een Portugees, de rest is van Chinezen.

AUSTRALIE

De moderne vorm van uitbuiting op Oost-Timor is in handen van Australische bedrijven. Broken Hill Proprietary Co Ltd, de grootste particuliere onderneming van Australië, kreeg in januari 1972 een concessie voor 30 jaar voor het zoeken naar mineralen. Hiertoe werd een dochteronderneming opgericht, geregistreerd in Lissabon. De Australische oliemaatschappijen Timor Oil Ltd, Amalgamated Petroleum NL en International Oils Exploration NL kregen concessies voor de winning van aardolie op Oost-Timor en in de wateren rond Oost-Timor. Sinds april 1974 neemt Woodside-Burmah Oil in het concessiegebied van Timor Oil deel aan het onderzoek. Deze onderneming heeft reeds eerder aardolie gevonden op het Australische deel van de zeebodem. In februari 1975 vond Burmah Oil ook een belangrijk aardolieveld vlak onder de kust van Oost-Timor. Op het ogenblik wordt in Australië onderzocht hoe groot de olierijkdom van Oost-Timor is. Het is duidelijk dat de uitkomst van grote betekenis zal zijn voor de toekomst van het gebied.

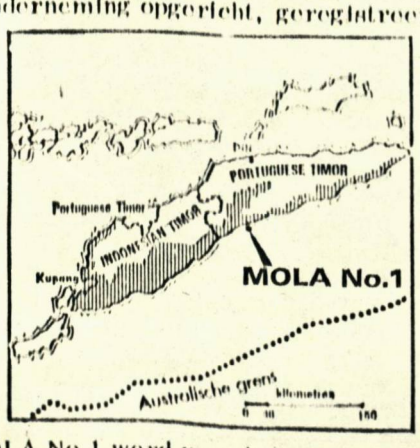

● Bij MOLA No 1 werd voor het eerst aardolie aangetroffen. De stippellijn geeft aan waar volgens de Australische regering de grens met Timor loopt.

AMERIKA

In september 1974 verleende het nieuwe bewind in Portugal een olieconcessie aan de Amerikaanse onderneming Adobe Oil & Gas, in december 1974 aan de Amerikaanse Oceanic Oil. Dit laatste concessiegebied valt gedeeltelijk binnen de wateren die Australië claimt en die door de Australische regering aan andere oliemaatschappijen werd gegeven.

JAPAN

Onlangs werd bekend, dat een conglomeraat van Japanse maatschappijen, verenigd in de Japan-Timor Friendship Society, ontwikkelingsprojecten ter waarde van 180 miljoen dollar op Oost-Timor wil opzetten. Als deze plannen doorgaan zal Japan de economie van Oost-Timor spoedig overheersen.

INTERVENTIE VAN INDONESISCH REGIME BEDREIGT DEKOLONISATIE OOST-TIMOR

De toenadering tussen FRETILIN en UDT kwam mede tot stand onder invloed van de politiek van 'confrontatie' tegenover Oost-Timor door het regiem in Indonesië. Deze politiek bestaat voor een groot deel uit psychologische oorlogvoering tegen de bevolking van Oost-Timor, maar tegelijk worden voorbereidingen getroffen voor een militaire strijd. De propaganda-oorlog van Indonesië voor aansluiting van Oost-Timor bij dit land begon al in mei 1974.

GARANTIE

Na de omwenteling in Portugal zag het er aanvankelijk naar uit, dat de regering van Indonesië een onafhankelijk Oost-Timor zou aanvaarden als de bevolking van dit gebied hiervoor zou kiezen. Toen Ramos Horta in juni 1974 Indonesië bezocht gaf de Indonesische minister van Buitenlandse Zaken Malik hem een schriftelijke garantie dat Indonesië een eventuele onafhankelijkheid zou accepteren. Maar kort daarop verklaarde Malik dat onafhankelijkheid 'niet realistisch' zou zijn vanwege de slechte economische situatie en achterlijkheid van het gebied. Er waren volgens hem slechts twee mogelijkheden: integratie in Indonesië of blijvend verbonden zijn met Portugal. De laatste oplossing zou echter onaanvaardbaar zijn want dat zou een 'nieuwe vorm van kolonialisme' betekenen. Malik verklaarde dat Indonesië een bedrag van 100 miljoen dollar per jaar voor Oost-Timor beschikbaar zou stellen als dit gebied bij Indonesië zou komen. Een federatieve band tussen Oost-Timor en Indonesië was voor de Indonesische regering niet aanvaardbaar omdat dit in strijd met de Indonesische grondwet zou zijn. Het is duidelijk dat het regiem vreest dat in dat geval ook andere gebieden in Indonesië een lossere band met Djakarta zouden eisen.

'HER-INTEGRATIE'

In oktober 1974 zei een woordvoerder van generaal Suharto zelfs dat Indonesië Oost-Timor niet als onafhankelijke staat zal erkennen. Generaal Murtopo, feitelijk hoofd van de Indonesisch veiligheidspolitie en tweede man in het land, riep op tot een 'her-integratie' van Oost-Timor in Indonesië. Het legerblad 'Berita Yudha' kwam met wilde beschuldigingen over een wapensmokkel uit China naar Oost-Timor, en over de heimelijke aanwezigheid in Dili van vier Chinese generaals die via Canberra naar Oost-Timor zouden zijn gekomen. De Indonesiërs schijnen ook bang te zijn voor de invloed van de Chinezen die op Oost-Timor wonen. Deze orienteren zich echter - net als de vorige Portugese regering - op Taiwan. In november vorig jaar vlagde de Chinese gemeenschap nog ter gelegenheid van de verjaardag van Tsjang-Kai-Sjek. Taiwan heeft een omvangrijk consulaat in Dili.
In november 1974 doken voor het eerst geruchten op over een op handen zijnde invasie op Oost-Timor door het Indonesische leger. De bevolking van Indonesië werd via de berichtgeving van het Indonesische persbureau Antara warm gemaakt voor een aanval op Oost-Timor. Op de voorpagina's van de Indonesische kranten verschenen berichten over terreur op Oost-Timor tegen aanhangers van APODETI. In dat gebied zouden communisten, die daar de macht wilden overnemen, een 'haat-Indonesië' campagne zijn begonnen. Voor Antara zijn zowel de UDT als het FRETILIN communistische organisaties. Grote aandacht werd besteed aan de aankomst van 'vluchtelingen' uit Oost-Timor op het westelijke deel van het eiland. Op het bureau van de gouverneur van het Indonesische deel van het eiland zouden bijna dagelijks telegrammen binnenkomen met klachten over het optreden van de Portugese veiligheidsautoriteiten tegen leden van APODETI.

WEINIG MENSEN

Volgens het Portugese bestuur zijn echter weinig mensen van het Portugese naar het Indonesische deel van het eiland getrokken. In totaal zouden in december 1974 en januari 1975 een tweehonderd mensen uit het gebied van Atsabe onder druk van de pro-Indonesische radja Gonçalves naar het westelijk deel van het eiland zijn gegaan. Het zou gaan om jonge mannen, die thans in een militair kamp bij de plaats Atambua op West-Timor een opleiding in commando-technieken krijgen. In februari 1975 arresteren de Portugese autoriteiten een dorpshoofd die aan deze recrutering meewerkte. De 'reizende correspondent' van Antara meldde onmiddellijk dat dit dorpshoofd Felleiano gedurende zijn gevangenschap was gemarteld. Maar tegenover Australische journalisten die hem in de gevangenis bezochten ontkende Felleiano elke mishandeling.
De Indonesische consul op Oost-Timor vroeg om politiebescherming en liet in januari 1975 vanwege de 'onveiligheid' vrouwen en kinderen van het personeel naar Indonesië vertrekken.
Ondertussen nam de ruzie tussen APODETI en het Portugese bestuur grotere vormen aan. Op 7 februari 1975 zond het APODETI een telegram aan de secretaris-generaal van de Verenigde Naties waarin het Portugese bestuur ervan werd be-

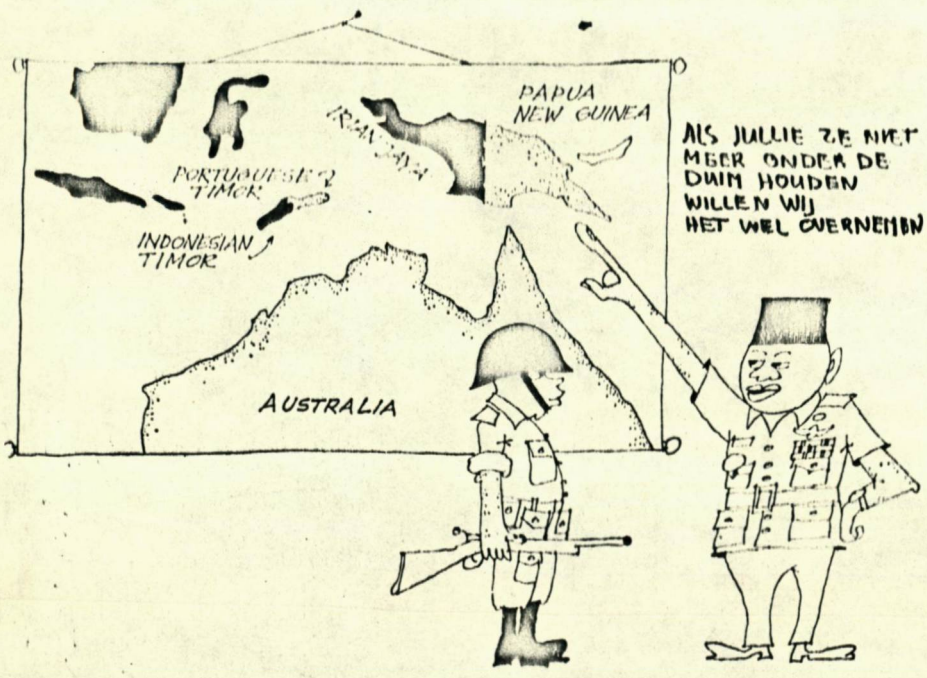
PAPUA NEW GUINEA
PORTUGUESE TIMOR
INDONESIAN TIMOR
AUSTRALIA
ALS JULLIE ZE NIET MEER ONDER DE DUIM HOUDEN WILLEN WIJ HET WEL OVERNEMEN

schuldigd de dekolonisatie te vertragen. Het bestuur op haar beurt noemde dit telegram 'demagogisch' en 'vol onjuistheden en leugens'. Volgens het Portugese bestuur is de vertraging in de dekolonisatie volledig te wijten aan de inefficiënte en oncorrecte houding van bepaalde politieke partijen, zoals APODETI, 'die in plaats van de bevolking voor te lichten aanhangers probeert te winnen door corruptie en intimidatie'.

BEDREIGD

Eind februari 1975 werd APODETI door het Portugese bestuur voor een periode van 45 dagen uitgesloten van het gebruik van de radio. Als reden voor dit verbod gaf de Portugese gouverneur Pires op de voortdurende aanvallen van APODETI op Portugal en het Portugese bestuur. Bovendien zou APODETI 'de mensen hebben bedreigd met de kracht van Indonesië, als ze APODETI niet steunen'. Er werden een aantal propagandisten van APODETI gearresteerd die tegenover de bevolking verklaarden dat bij een Indonesische invasie iedereen zal worden gedood die geen lidmaatschapsbewijs van APODETI kan tonen. Op 7 maart 1975 beschuldigde APODETI het Portugese bestuur van moord op drie van haar aanhangers, terwijl een vierde zou zijn verdwenen.
Begin maart 1975 verklaarde de Indonesische minister van Buitenlandse Zaken Malik dat Indonesië de 'politieke terreur' op Oost-Timor betreurde. "de Indonesische regering zal zich niet afzijdig houden als de bevolking van Portugees Timor aan terreur bloot staat." Hij kritiseerde de Portugese beslissing om het referendum, dat in maart 1975 gehouden zou worden, uit te stellen. "We zullen niet kunnen toestaan dat de ontwikkelingen in dat gebied onze veiligheid in gevaar brengen." Een diplomaat van de Indonesische ambassade in Australië verklaarde dat Indonesië vreest dat de communisten in Oost-Timor de macht over zullen nemen. Als Indonesië de Straat van Malakka bij Singapore zou sluiten zou een groot deel van de scheepvaart door het gebied langs Timor komen.

INVASIE

In februari 1975 meldde de Australische pers dat de regering van Australië inlichtingenrapporten op hoog niveau had ontvangen die wijzen op de voorbereidingen voor een Indonesische invasie op Oost-Timor. Op de kust van Oost-Timor bij de hoofdstad Dili zou een landing met schepen worden uitgevoerd, terwijl er parachutisten zouden worden neergelaten bij het internationale vliegveld Baucau. Het persbureau Reuter meldde dat het Indonesische leger begonnen is met het herstel van wegen op Timor vlak bij de grens met het Portugese deel van het eiland. Het Indonesische ministerie van openbare werken gaf toe dat in totaal 314 kilometer weg op Indonesisch Timor worden verbeterd. In maart 1975 kwamen er berichten over oefeningen van het Indonesische leger langs de grens met Oost-Timor. De Indonesische veiligheidsdienst Kopkamtib verbood alle journalisten het Indonesische deel van het eiland te bezoeken vanwege de 'gevoelige situatie'. Het verbod gold zowel voor Indonesische als buitenlandse journalisten.
De tactiek van Djakarta mislukte echter. De propaganda uitzendingen van de Indonesische zenders, de dreigementen en de infiltratie van agenten hadden een averechtse uitwerking op de bevolking. De steun, die APODETI ondervindt van de bevolking neemt eerder af dan toe.

'NIET BANG'

Ramos Horta van het FRETILIN verklaarde dat 'wij op Timor niet bang zijn van een Indonesische invasie. We zullen ze een warme ontvangst geven als ze tot dit avontuur overgaan'. Horta zegt te geloven dat duizenden soldaten bij een Indonesische invasie de strijd in het bergachtige achterland voort zullen zetten. Hoe lang zij het uit zullen houden is echter moeilijk te zeggen. Door de slechte verbindingen en het ruwe terrein is het eiland wel geschikt voor een guerrilla-oorlogvoering. Dit is ondermeer in de Tweede Wereldoorlog gebleken, toen het verzet in de bergen tegen de Japanse overheersing jarenlang stand kon houden. Het leger zou op het ogenblik uit 4.000 man bestaan, voor het overgrote deel inwoners van Timor.

VERANTWOORDELIJKHEID

Overigens probeert het FRETILIN Indonesië zoveel mogelijk gerust te stellen. In een brief schreef de FRETILIN-UDT coalitie op 28 januari 1975 aan president Suharto dat 'we ons bewust zijn van onze grote verantwoordelijkheid voor het handhaven van de vrede en de politieke stabiliteit in dit gebied. Daarom willen we graag een basis voor onderling begrip van onze gemeenschappelijke problemen vestigen. Wij kunnen U verzekeren dat we in de toekomst, na de onafhankelijkheid, vriendschap, goede nabuurschap en samenwerking zullen bevorderen voor de vooruitgang van de volkeren van Indonesië en Oost-Timor ten dienste van de wereldvrede.' Ramos Horta verklaarde dat hoewel Oost-Timor Peking zou erkennen en niet Taiwan, het land geen diplomatieke betrekkingen met China zou aangaan totdat Djakarta dit heeft gedaan. Brieven en boodschappen van ondergrondse groepen op de Zuid-Molukken en West-Irian, waarin om steun wordt gevraagd en wordt voorgesteld een gemeenschappelijk front tegen Indonesië te vormen, werden niet beantwoord. Het FRETILIN vreest dat dit mogelijke provocaties van de Indonesische veiligheidsdienst zijn, die bewijzen zoekt voor het argument dat FRETILIN een bedreiging voor Indonesië zou vormen.

● Oost-Timor wenst vrij en onafhankelijk te zijn.

TOENEMENDE AUSTRALISCHE STEUN VOOR EEN ONAFHANKELIJK OOST-TIMOR

Ondertussen werd ook Australië - en in mindere mate Nieuw Zeeland - steeds meer bij de kwestie Oost-Timor betrokken. In september 1974 verklaarde de Australische minister-president Whitlam tijdens besprekingen met Suharto in Djokjakarta, dat Australië een aansluiting van Oost-Timor bij Indonesië zou toejuichen, hoewel de wil van de bevolking moest worden gerespecteerd. Het Australische ministerie van Buitenlandse Zaken verklaarde toen: "Een onafhankelijk Oost-Timor zal niet levensvatbaar zijn, en een potentiële bedreiging voor het gebied betekenen."

PUBLIEKE OPINIE

Een groot deel van de publieke opinie in Australië denkt er echter anders over. In november 1974 werd in Sydney de 'Campaign for Independent East Timor' opgericht, een organisatie die steun geeft aan het FRETILIN en die veel heeft bijgedragen tot het wakkerschudden van de publieke opinie in Australië.

VAKBEWEGING

Vooral de vakbonden en de studentenbeweging stellen zich thans achter het FRETILIN op. De Australische vakbeweging zegde haar steun aan een onafhankelijk Oost-Timor toe, en verwees daarbij naar de steun die ze na de Tweede Wereldoorlog aan Indonesië had gegeven bij haar strijd voor de onafhankelijkheid.

Deze groepen verwijten Whitlam in zijn verklaring van september 1974 dingen te hebben weggegeven die niet van Australië zijn. Zij eisen beëindiging van de militaire samenwerking tussen Australië en Indonesië. In het kader van deze samenwerking leverde Australië aan Indonesië zestien Sabre straaljagers, landings- en patrouillevaartuigen. Deze Australische hulp zou ingezet kunnen worden bij een Indonesische aanval op Oost-Timor.

HETE ZAAK

Door de kwestie Oost-Timor zijn de anti-Indonesische gevoelens in Australië aanzienlijk toegenomen. Deze vormen thans een bedreiging voor de goede relaties, die Australië de laatste jaren met veel geduld met Djakarta opbouwde. Een invasie van Indonesische strijdkrachten in Oost-Timor zou in Australië een hete zaak worden. De berichten over een mogelijk Indonesische invasie in februari 1975 leidden dan ook tot een krachtige waarschuwing van de Australische regering aan de Indonesische regering.

Dit Australische protest resulteerde begin maart in een Indonesische verzekering dat Indonesië Oost-Timor niet binnen zou vallen. Volgens een verklaring van de Indonesische ambassadeur in Australië zou Indonesië de onkosten van een dergelijke operatie onmogelijk kunnen dragen. Indonesië zou een beslissing van het volk van Oost-Timor over haar toekomst respecteren. Als voor onafhankelijkheid zou worden gekozen zou Indonesië het land bij zijn ontwikkeling helpen en samen met andere landen de souvereiniteit van Oost-Timor garanderen. Op deze wijze zouden bemoeienissen van andere landen zoals de Sovjet-Unie en China worden ontmoedigd, aldus de verklaring van de Indonesische ambassade in Australië.

DELEGATIE

In maart 1975 bezocht een gezamenlijke delegatie van studenten- en vakbondsleiders Oost-Timor op uitnodiging van het FRETILIN. Na hun terugkeer verklaarden zij dat de bevolking van Oost-Timor grote steun aan het FRETILIN geeft, zelfs in gebieden waar vroeger de UDT grote aanhang had.
Een delegatie van de parlementsfractie van de Australische Labourpartij, die in april 1975 een bezoek aan Oost-Timor bracht, kwam eveneens tot de conclusie, dat 'de overgrote meerderheid van de bevolking van Oost-Timor onafhankelijkheid wil'. 'APODETI geniet erg weinig steun'. Zelfs de consul van Indonesië in Oost-Timor had tegenover de delegatie toegegeven dat 'het FRETILIN van alle politieke partijen de grootste steun heeft'. De delegatie ontkende de bewering van de consul dat het FRETILIN pro-communistisch zou zijn. De delegatie eiste dat het Australisch consulaat op Oost-Timor, dat in 1971 werd gesloten, snel zal worden heropend.
Ondertussen heeft de Australische minister-president Whitlam een telegram gezonden aan de voorzitters van het FRETILIN en de UDT waarin hij hun steun toezegt voor het zelfbeschikkingsrecht.

SCHERPE REACTIES

Ook van andere landen uit de buurt zouden bij een Indonesische aanval op Oost-Timor scherpe reacties te verwachten zijn, bijvoorbeeld van Papoea Nieuw-Guinea. Aan de goede betrekkingen, die dit land sinds kort met Indonesië onderhoudt, zouden bij een invasie een eind komen. Ook Papoea Nieuw-Guinea ligt op een eiland waarvan de westelijke helft in handen van Indonesië is. Waarom zou Djakarta als ze Oost-Timor aanvalt op een goede dag ook niet de andere helft van het eiland Nieuw-Guinea binnenvallen als haar dat zo uitkomt?

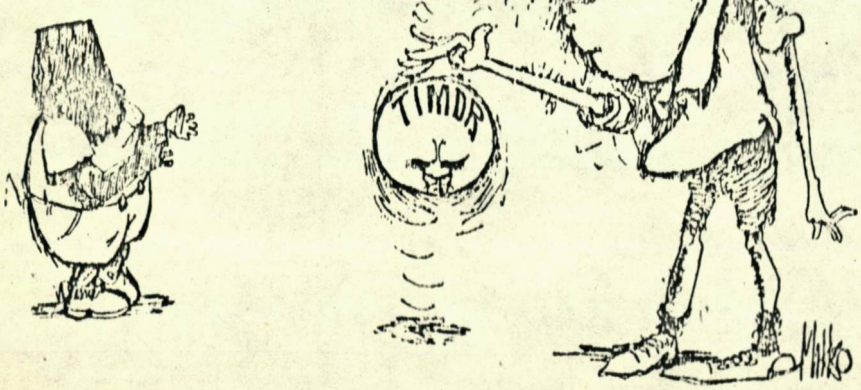

● Suharto en Whitlam in hun spel met Timor

KRACHT VAN FRETILIN NEEMT TOE

DREIGING INDONESIË DUURT VOORT

De Portugese regering heeft inmiddels aan de drie bewegingen van Oost-Timor voorgesteld half mei gezamenlijke besprekingen te beginnen over de toekomst van het land. Deze zouden mogelijk in Luanda of eventueel in Canberra kunnen plaatsvinden.

SAMENWERKING

De Portugese regering heeft meerdere malen geprobeerd om de drie bewegingen tot samenwerking te brengen. Alle pogingen zijn tot nu toe vastgelopen op de volkomen tegengestelde doelstellingen van FRETILIN-UDT en APODETI. Ramos Horta zegt hierover: "Als we APODETI als een partner voor de toekomst van Oost-Timor aanvaarden betekent dat, dat we buitenlandse belangen en bemoeienissen aanvaarden. APODETI is een marionet van de Indonesische regering." In januari 1975 probeerde het Portugese bestuur een 'regeringsraad' in te stellen die zou bestaan uit 12 personen; drie van elke beweging en drie aangewezen door de Chinese gemeenschap. Zowel APODETI als FRETILIN weigerden echter mee te doen.

ONREALISTISCH

Door het APODETI ook bij het bestuur te betrekken wil de Portugese regering kennelijk Indonesië te vriend houden. Maar de Portugese plannen zijn volkomen onrealistisch. Een geleidelijke overdracht van het bestuur aan FRETILIN-UDT lijkt de enige juiste weg.
Op plaatselijk niveau gebeurt dit al.

VERKIEZINGEN

In februari 1975 vonden in 24 dorpen in het gebied van Lautem voor het eerst verkiezingen voor het plaatselijke bestuur plaats. APODETI weigerde hieraan mee te werken. De traditionele dorpshoofden werden in vele gevallen verslagen door kandidaten van het FRETILIN. In de loop van 1975 wil men zo het hele bestuur democratiseren. Tegelijk zijn brigades van de strijdkrachten een voorlichtingscampagne op het platteland begonnen naar Portugees voorbeeld. Op deze wijze wil men de bevolking voorbereiden op een keuze voor de toekomst.

VROUWENORGANISATIE

Ondertussen wordt de kracht van FRETILIN steeds groter. Er werd een vrouwenorganisatie (OPMT) opgericht, die zich ten doel stelt 'te strijden voor de gelijkheid tussen man en vrouw en voor de bevrijding van de vrouw uit een anachronistische, onrechtvaardige en verwerpelijke situatie'. Een jongerenorganisatie van het FRETILIN, de OPJT, wil 'werken aan de politieke scholing van de jeugd van Timor'. Ook werd een Nationale Unie van Timorese studenten (UNETIM) en een vakbond (UNT) opgericht.

Ondanks de geruststellende verklaring van de Indonesisch ambassade in Australië blijft de Indonesische bedreiging van Oost-Timor voortduren. Het Indonesische persbureau Antara meldde onlangs 'dat opnieuw verdedigers van de pro-Indonesische beweging op Portugees Timor werden vermoord'. Vluchtelingen zouden in steeds grotere aantallen de grens oversteken naar de Indonesische helft van Timor. Berichten in de Australische pers half maart meldden dat drie Indonesische oorlogsschepen, twee fregatten en een snelle patrouilleboot, voor de zuidkust van Oost-Timor zijn aangekomen. Ze zouden zijn uitgerust met gronddoelraketten van het type Styx. Het Portugese leger zou nu de grensbewaking van de politie hebben overgenomen. Bij een grensincident werd een Timorese soldaat door de Indonesische veiligheidspolitie gearresteerd wegens grensoverschrijding. Het Indonesische leger zou de grens met Oost-Timor hebben gesloten en in het grensgebied 300 inwoners hebben gearresteerd.

STEUN

Druk uit andere landen - ook uit Nederland - is nodig om de Indonesische generaals van hun agressieve plannen af te houden. Het streven van de bevolking van Oost-Timor om niet uitgeleverd te worden aan de dictatuur in Djakarta, verdient onze steun. Versterking van het FRETILIN is daartoe noodzakelijk.

Programma van FRETILIN

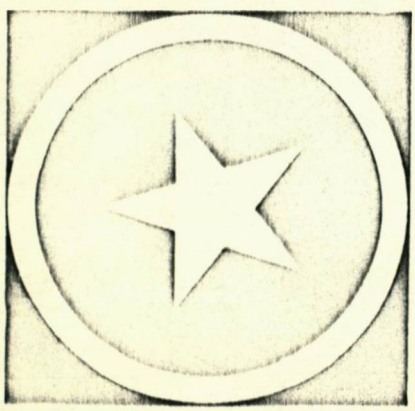

- Totale onafhankelijkheid na vrije, geheime verkiezingen voor een assemblee, die de nieuwe grondwet op zal stellen. In de overgangstijd samen met Portugal werken aan de ontwikkeling van het land. Na de onafhankelijkheid blijvende samenwerking met Portugal.
- Nieuwe politieke, economische en sociale structuren. Basis voor het economische en sociale leven op Oost-Timor zullen zijn de coöperaties van productie, distributie en consumptie. Onteigening van het grootgrondbezit. Herbebossing, industrialisatie. Herziening van de contracten die Portugal met buitenlandse economische groepen sloot.
- Beëindiging van de koloniale invloeden in onderwijs en cultuur. Alfabetiseringscampagnes. Voorlopig handhaven van de Portugese taal, bestudering en aanvulling met nieuwe woorden van het Tetum. Vrijheid van godsdienst maar scheiding tussen kerk en staat.
- Opbouw van een gezondheidssysteem, dat in handen van de staat zal zijn. Gratis medische hulp.
- Beëindiging van de dwangarbeid. Lonen vastgesteld door de staat. Strijd tegen alcoholisme, banditisme, prostitutie.
- Een buitenlandse politiek van niet-gebondenheid en goede nabuurschap.

„LATEN WE ONS EIGEN LAND BESTUREN"

Begin maart 1975 bracht de Australische journalist Bruce Stannard een bezoek aan Oost-Timor. Hij constateerde hoe het FRETILIN aan de basis van de samenleving werkt. (Uit: the Australian, 17 maart 1975)

'Namuleco is een dorp waar men het FRETILIN steunt. In dorpen zoals dit in heel Portugees Timor geniet het Revolutionaire Front voor de Bevrijding van Oost-Timor (FRETILIN) krachtige steun van de mensen aan de basis, die 'onafhankelijkheid of de dood' willen.
Antonio Carvarino en José Ramos Horta, de beide leiders van het FRETILIN waarmee we gedurende drie uur te paard in een stromende moesson-regen dwars door gezwollen rivieren en over de meest verraderlijke bergruggen waren getrokken, werden door iedereen die we tegen kwamen als volkshelden begroet. In Namuleco was het hele dorp voor hen uitgelopen met trommels en bekkens om 'Viva FRETILIN' te roepen. In een oord waar de mensen duizenden jaren van dag tot dag hebben geleefd, en waarbij ze niet verder vooruit keken dan het volgende seizoen, biedt het FRETILIN vooruitzicht op een nieuwe toekomst.

Het Portugese leger had ongeveer twee kilometer van het dorp een kleine school opgezet, maar het FRETILIN bouwde zijn eigen schooltje van gras en modder midden in het centrum van het dorp. De lessen worden bijgewoond door honderddertien leerlingen. Naast kinderen komen er elke werkdag tussen 2 en 5 uur ook volwassen mannen en vrouwen.
Volgens Antonio Carvarino, het hoofd van de afdeling onderwijs en cultuur van het FRETILIN, hebben ongeveer zestig dorpen leren lezen en schrijven in het Tetum, de meest gebruikte plaatselijke taal, sinds het onderwijsprogramma van het FRETILIN op 1 januari van start ging. Ondanks het feit dat de leerboeken van het FRETILIN de nadruk leggen op de kwalijke kanten van het kolonialisme, hebben de Portugese autoriteiten niet ingegrepen. De kaders van het FRETILIN zijn de dorpen van het district Aileu, waar 40.000 mensen wonen, na de 18e november 1974 binnengetrokken. Op die dag arriveerde de nieuwe gouverneur, kolonel Lemos Pires.
Kolonel Pires, die in Guinee-Bissau onder generaal De Spínola diende, bracht de radicale idealen van de Portugese Beweging van de Strijdkrachten naar Oost-Timor. Terwijl zijn voorganger de leden en aanhangers van het FRETILIN gevangen zette of verbande, stond hij toe dat anti-koloniale literatuur uitgegeven door studentenorganisaties in Lissabon werd ingevoerd. In de leerboeken staan tekeningen van hebzuchtige Portugezen die naar geldzakken grijpen en die de feodale koningen van het eiland aanmoedigen het volk uit te buiten. Op andere tekeningen zijn Timorese arbeiders te zien, die wegen voor Portugese auto's aanleggen en huizen voor Portugese bestuursambtenaren bouwen.

● Timorese vrouwen met hun bergpaardjes

De Portugezen hielden ervan te zeggen dat de Ramelau-top op Timor de hoogste berg van heel Portugal was. Nu gebruikt het FRETILIN in haar 'Lied van de Eenheid' de berg als een symbool van de nieuwe staat die zij Timor Leste (Oost-Timor) noemen. Een jongen, die met ons door de bergen reed, speelde het lied voortdurend op zijn ruwe bamboefluit. In Namuleco werd het lied overgenomen door de dorpelingen, die het een kwartier lang bleven zingen. De tekst luidt:

O, berg Ramelau, wat is er hoger dan jij?
Waarom maken de mensen van Timor nog altijd een buiging?
Sta op, de top van de berg is al licht.
Sta op, want er is een nieuwe dag aangebroken.
Open je ogen, ook in jouw dorp is de nieuwe dag begonnen.
Wordt wakker en grijp de teugels van je paard.
Wordt wakker, laten we ons eigen land besturen.

De mensen kennen het lied allemaal uit het hoofd. De enthousiaste kaders van het FRETILIN hopen dat de mensen het binnenkort ook zullen kunnen lezen en schrijven. Misschien is dat te optimistisch. Maar de mensen hebben in elk geval wel getoond, dat ze op de hoogte zijn van de belangrijke politieke ontwikkelingen, die hen de komende maanden in de twintigste eeuw zullen brengen of die mogelijk zullen uitlopen op een oorlog tussen hen en de Indonesiërs.'

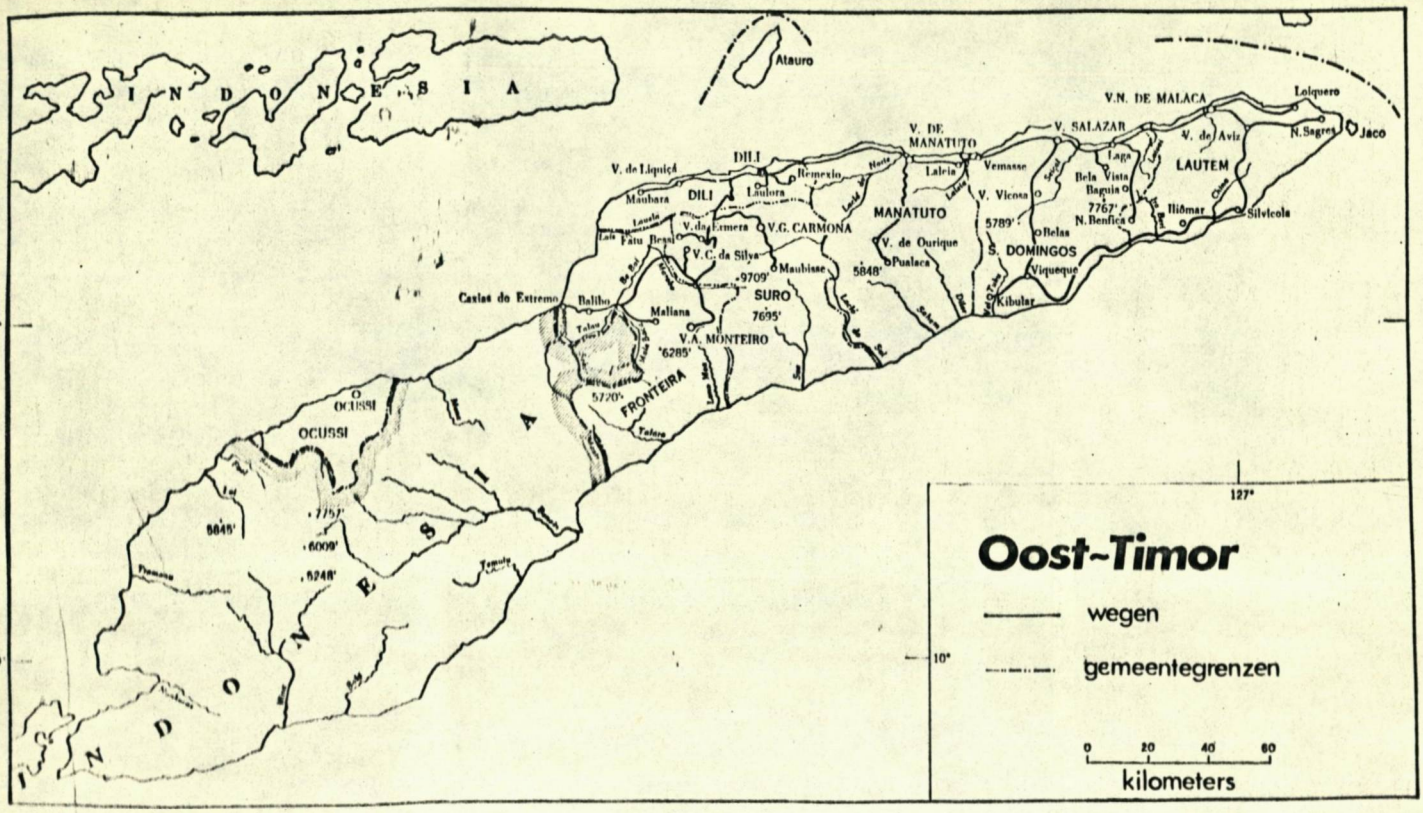

Coöperatie staat centraal bij ontwikkeling Oost-Timor

De Australische 'Campaign for Independent East Timor' schrijft in een rapport over het werk van het FRETILIN met coöperaties. Het rapport dateert uit november 1974.

'Het FRETILIN hoopt dat voor de bevolking van Oost-Timor een welvarende toekomst kan worden bereikt via de ontwikkeling van coöperaties, die democratisch op basis van het dorp of zelfs van de familie worden georganiseerd. Daarbij grijpt het FRETILIN terug op de oude traditie van de coöperatieve gemeenschappen zoals die in het grootste deel van Oost-Timor nog bestaan. Verder dienen de geschriften van Amilcar Cabral en de ervaringen met coöperaties in Tanzania als bronnen van inspiratie.

TRADITIES

In Timor stamt de traditie van de dorpscoöperatie nog uit de tijden van voor het kolonialisme. De dorpshoofden, die gekozen werden, organiseerden het werk in de coöperatieve landbouw. Op het ogenblik dreigen deze oude tradities te verdwijnen. De laatste tientallen jaren probeerden de Portugezen de oude tradities voor hun eigen doeleinden aan te wenden. Ze organiseerden 'communes' van dorpelingen die gezamenlijk soms een kerk of school, maar meestal wegen moesten bouwen en onderhouden. Deze communes vormden dikwijls een vorm van gedwongen, onbetaald werk.

COÖPERATIES

In de weinige weken dat het FRETILIN bestaat heeft het al drie coöperaties in Oost-Timor opgericht: in Bazartete, in Bucoli en in Aileu. In Bazartete heeft de vice-voorzitter van het FRETILIN, Nicola Lobato, met vijftig mensen uit één dorp een proefproject opgezet. Ze begonnen met het aanleggen van een weg van hun dorp naar de bestaande weg, zodat het vervoer gemakkelijker zal worden. In een vruchtbaar rivierdal, dat eeuwenlang onbenut bleef, werd een stuk grond bouwrijp gemaakt. Bij de oogst begin volgend jaar zal alles wat de deelnemers niet voor eigen consumptie nodig hebben gezamenlijk in Dili worden verkocht. Op deze manier krijgt men hogere prijzen.

OVERSCHOTTEN

Het FRETILIN wil over het hele land een groot aantal van deze coöperaties opzetten. De overschotten van de oogst zullen dan centraal in Dili worden verkocht. Tegelijk wil men de goederen die de dorpelingen nodig hebben tegen groothandelsprijzen inkopen. De dorpelingen moeten zelf beslissen hoe het geld zal worden gebruikt, en hoeveel er opzij gelegd kan worden voor het aanschaffen van bijvoorbeeld een vrachtwagen, een kleine tractor of voor het bouwen van een looda. Het FRETILIN hoopt dat het mogelijk zal zijn op korte termijn onafhankelijk te worden van de bestaande import-export firma's, die bijna alle in Chinese handen zijn. Binnen een jaar hoopt het FRETILIN te beschikken over een eigen coöperatief in- en uitvoerbedrijf.

SUCCES

Maar willen de coöperaties werkelijk een succes worden, dan moet er naast de energie en het enthousiasme van de bevolking ook hulp van buiten komen. Bovendien is het noodzakelijk dat het land een regering krijgt die niet langer al het geld steekt in kostbare prestige projecten en zich op de ontwikkeling van de steden richt. Een bloeiende coöperatieve landbouw en een volk dat cultureel bevrijd is, zijn voorwaarden voor een gezonde economische ontwikkeling op Oost-Timor.'